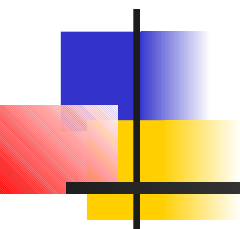

ZGODOVINSKA OBDOBJA V UMETNOSTI

UMETNOSTNA ZGODOVINA I.

- je humanistična veda, ki govori o spomenikih likovne umetnosti, o tem, s kakšnimi zunanji oblikami so bili izraženi, s kakšnimi vsebinami so bili zaznamovani in v kakšnem okolju so nastali. Ker je umetnostna zgodovina v svojem bistvu zgodovina idej, ki so dobile likovno podobo, se umetnostna zgodovina tesno povezuje z drugimi humanističnimi vedami, zlasti z zgodovino, arheologijo, filozofijo, literarno zgodovino, sociologijo.
- Razvoj človeške ustvarjalnosti, tehnike, znanosti in poznavanja sveta na sploh se kaže tudi v razvoju stilov človeškega izražanja.
- Človek svoje mišljenje in čustva izraža na različne načine.

UMETNOSTNA ZGODOVINA II.

Najbolj običajni načini izražanja:

- arhitektura
  - likovna umetnost (slikarstvo in kiparstvo)
  - glasba
  - literatura
-
- Izdelki imajo poleg umetniške tudi uporabno (gospodarsko) in duhovno vrednost.
  - Zaradi svojih lastnosti: umetniške vrednosti, zgodovinskega pomena, redkosti, vzgojnega in izobraževalnega pomena... so pomembni del turistične ponudbe. Samostojno ali skupaj z naravnimi privlačnostmi povečujejo turistično privlačnost posameznih krajev.

PRAZGODOVINSKA UMETNOST

SLIKARSTVO

- Jamsko slikarstvo (Altamira, Lascaux)
- Poslikava sten z ogljem in naravnimi barvami, upodabljali so lovske motive, slikali so iz obrednih razlogov

ARHITEKTURA

- STONEHENGE (tempelj v Angliji, ki je posvečen bogovom in zgrajen iz megalitov, ki so simbolično postavljeni v dva mogočna kroga)
- MOSTIŠČARSKA NASELJA (Ljubljansko barje)
- PIŠČAL (Potočka zijalka)

KIPARSTVO

- Iz tistih časov so se ohranili IDOLI, ki so bili daritve božanstvom
- WILLENDORFSKA VENERA (najdena je bila blizu Salzburga, simbolizira plodnost in rodnost)

MEZOPOTAMSKA UMETNOST

- ASIRSKA UMETNOST (slika Asurbanipala na lovu)
- BABILONSKA UMETNOST (obvladali so zidavo z glazirano opeko, zgradili so Ištarina vrata, babilonski stolp z visečimi vrtovi)
- SUMERSKA UMETNOST (valjasti pešatnik, ki pogosto prikazuje ep o Gilgamešu)

UMETNOST EGEJSKIH KULTUR

KIKLADSKA UMETNOST

- Številni kipci brez pomena, pogosto so pojavljajo stoječe figurice s prekrižanimi rokami (npr. mož z liro)

KRETSKA UMETNOST

- Estetska in miroljubna umetnost
- Palača v KNOSOSU (zgrajena je na principu dodajanja in po meri človeka)
- Prevladujeta rdeča in sinje modra barva
- Poznali so freske, kiparstva praktično ni

MIKENSKA UMETNOST

- Akropola, utrdbe, grobovi, obzidje, levja vrata,...
- Osrednji prostor v akropoli se je imenoval megaron.
- Mesto so za varovanje obdajali kiklopski zidovi, vrata sta ščitila dva v zid izklesana leva, nad vhodom je relief.
- Veliko dragocenosti so arheologi našli v Atrejevi zakladnici, vhod je bil obok z zamiki opek.

EGIPČANSKA UMETNOST

ARHITEKTURA

- Znan egipčanski arhitekt IMHOTEP je stene nadomestil z rezanimi kamnitimi bloki
- Egipčanska umetnost je vplivala na vse ostale stare kulture
- Zaznamovana je bila z vero v posmrtno življenje
- Je monumentalna, reprezentančna, anonimna in tradicionalna
- Grobnice in piramide so se razvile iz MASTAB (razširjena oblika grobnic)

KIPARSTVO

- Monumentalni, dragoceni kipi iz kamna
- Upodabljali so egipčanski kanon in portretne podobe (motivi ženske in vsakdanjega življenja)

SLIKARSTVO

- Slikali so zasebne trenutke, utrinke iz vsakdanjega življenja, herojska dela,...
- Slikarska dela so znana predvsem iz grobnic, pozneje pa tudi iz ilustriranih literarnih del

EGIPČANSKA UMETNOST

OBLIKE GROBNIC

- Klasična
- Stopničasta
- Vklesana
- Ena najbolj znanih dinastij je IV., ki je vladala od 2700 do 2500 pr.Kr. Zgradili so znamenite piramide v Gizah faraonom Kefrenu, Nikerinu in Keopsu, čigar piramida je visoka 146m.

OBLIKE PIRAMID

- Štiristrane
- Stopničaste
- Prisekane

GRŠKA UMETNOST

UMETNOST GEOMETRIČNEGA SLOGA

- najbolj razviden iz poslikave keramičnih posod
- stroga, skoraj abstraktna umetnost
- arhitekture ni (lesena prebivališča)
- mitološki, zgodovinski in življenjski motivi

UMETNOST ARHAIČNEGA OBDOBJA

---

9. -7. st. BC

ARHITEKTURA

- začetek kamnite gradnje
- izoblikujejo se 3 stebrni redi: dorski, jonski in korintski
- kolosalni steber povezuje več nadstropij

KIPARSTVO

- značilne so odprte oči, roke in noge so tik ob telesu

SLIKARSTVO

- ohranilo se je le vazno slikarstvo
- grški slikarji so telo narisali v skrajšavi in v popolni perspektivi

UMETNOST KLASIČNEGA OBDOBJA

---

5. – 4. st. BC, ZLATI REZ

ARHITEKTURA

- plastičen morfološki slog
- izoblikuje se več tipov templjev
- svetišča so gradili v dorskem in jonskem slogu
- vrhunec obdobja predstavljajo dela na atenski akropoli

KIPARSTVO

- podobe bogov, slavnih posameznikov in atletov

SLIKARSTVO

- stenske in tabelne slike
- talni mozaiki

UMETNOST HELENIZMA

---

323 BC (smrt Aleksandra Velikega) – 31 BC

KIPARSTVO

- erotično in dramatično
- kip jasno predstavi položaj in značaj upodobljenega

SLIKARSTVO

- stensko, tabelno, bazno in oljno slikarstvo

ETRUŠČANSKA UMETNOST

- Kultura se je razvila na področju današnje Toskane, Etruščani se imenujejo tudi Tuski.
- Gradili so mesta in postavili začetke Rima.
- Umetnost je vezana na področje grobnic, katerih stene so bile poslikane. Poslikave prikazujejo radost do življenja. Spominjajo na kretska umetnost.
- Žare so bile oblikovane v obliki teles.
- Sarkofagi so bili s človeškimi kipi, ki so imeli arhaičen nasmešek.
- Imeli so tudi templje.
- Odnos do smrti se je spreminjal, kasneje so bili kipi na sarkofagih za melanholičnem nasmeškom.
- Bili so tudi izredni mojstri arhitekture, pri tem pa so uporabljali oboke.

RIMSKA UMETNOST

- Razvila se je z nastankom mesta Rim v 6.st. BC, višek 300 BC do 500 AD
- Osnova zanjo sta bili grška in etruščanska umetnost.
- V kiparstvu gre predvsem za kopije grških kipov, imajo pa tudi portretne upodobitve meščanov. Pri tem je zelo izrazit kult prednikov. V kiparstvu so pomembni tudi spomeniki, npr. Trajanov steber.
- Templji v glavnem spominjajo na grške.
- Uvedli so obok, zato so lahko gradili slavoloke, akvadukte, teatre in circe; znane zgradbe so Kolosej, Pantheon, Circus Maximus ...
- Imeli so tudi forume, trge, med katerimi je najbolj znan Forum Romanum.
- Tudi slikarstvo je bilo podobno grškemu, največ slikarij je ohranjenih v Pompejih.
- Znotraj tega srečamo več slogov: inkrostacijski slog, perspektivni slog (še razni okvirji, stebri)...
- Rimska umetnost v Sloveniji: Emona (del obzidja, mozaiki, kip Emonca), Celeia, Petovia, nekropole v Sempetru...

BIZANTINSKA UMETNOST

- Razvila se je v bizantinske cesarstvu od 4. st. dalje
- Gradili so kupolne bazilike, izdelovali mozaike in ikone.
- Številne primere najdemo v Grčiji, Rusiji, Hagia Sofia v Istanbulu, Ravenna in Monreale v Italiji, Poreč (Evfrazijeva bazilika).
- Bili so mojstri umetne obrti.

ISLAMSKA UMETNOST

- Razvila se je v deželah, kjer je po 622 prevladal islam, viški med 7. in 17. st.
- Stavbe: mošeje, kervansaraji, hamami, medrese...
- Slikarstvo je omejeno na upodabljanje geometrijskih vzorcev (religija prepoveduje slikanje človeških podob).
- Nam najbližji primerki so v BiH.

ROMANSKA UMETNOST

- Obdobje med 10. in 13. st.
- Mesta so v tem obdobju pridobivala vse več veljave.
- Pri arhitekturi je značilna polkrožna gradnja cerkva (polkrožni lok), križni obok, debeli zidovi in majhna okna. Cerkvam so dodali kapele. Cerkve so zelo majhne (nizke) in temne.
- V kiparstvu se polnost teles spreminja in se močno veže na arhitekturo.
- Pri vhodih so bili stebri s timpanoni, na katerih je bil relief.
- V slikarstvu gre za krašenje knjig in iluminacijo.
- Romanika v Sloveniji: samostan Stična, grad Podsreda in Svete gore, Laško (cerkev sv. Martina), samostan v Jurkloštru, Ptujski grad, Kamnik (kapela v Malem gradu), več stavb v centru Kopra, cerkve v Dravogradu (sv. Vid), Vuzenici, na Muti in kostnica v Libeličah.

GOTIKA

- Obdobje druge polovice 12. st. do 16. st.
- Začela se je v Parizu in se razširila po Evropi od Sicilije so Islandije in celo do Bližnjega Vzhoda preko križarjev.
- Veliko sprememb v arhitekturi: bolj ljubke, lahkotne oblike, okna večja, zato so cerkve svetlejše. Namesto polkrožnega razvijejo šilasti lok.
- Teža stavbe se prenese na stebre, loke: skeletna konstrukcija, zidovi so razbremenjeni. Tudi okna so lahko večja ker zidovi ne nosijo teže.
- Okna so vitraži: mistična svetloba vnašanje teologije. Krožna oblika na sredi je rozeta.

GOTIKA

- Gotska katedrala je sveti prostor, kjer ima s pomočjo teh barvnih oken že svetloba svojo vlogo.
- Katedrale so povezane s tekmovanji med mesti, višine se zato večajo (Notre-Dame). Kiparstvo je vezano na cerkev in odvisno od arhitektonskega okvirja.
- Vendar gotika v Italiji ni nikoli popolnoma zaživela, tu se je vse bolj vezalo na Sredozemlje in s tem še na romaniko.
- V gotiki se je razvilo tudi slikarstvo. Slikarji so se naslanjali na tradicijo bizantinskega slikarstva, imenujemo jih slikarji grškega sloga.
- Gotika v Sloveniji: samostan v Kostanjevici na Krki, cerkev sv. Trojice v Pleterju, Ptujška gora, Crngrob, Mestni trg v Kopru, Benečanka v Piranu.

RENESANSA

- Začetki okoli l. 1300 do 16. st.
- Renesansa je prerod antične umetnosti v odnosu do misticističnega srednjega veka.
- Poudarek je na človeku, slikarji so študirali anatomijo, da so lahko prepričljivo narisali človeka. Človek je bil realen v slikarskem prostoru.
- Vse temelji na razumu, geometriji, zopet je prišel do izraza polkrožni lok. Poudarek je na posvetnem življenju. Človeška figura se ne pojavlja več kot simbol. Filozofija, razum in znanost so zamenjali vero.
- Gibanje preporoda se je začelo v Firencah v 15.st. Umetnost so podpirali Medicejci.
- Renesansa se je širila po Italiji: Ferrara, Benetke (poudarek na barvah – barvna tradicija).

RENEŠANSA

- BRUNELLESCHI, ALBERTI, GIOTTO, FRA ANGELICO, BOTTICELLI, Ghiberti, Donatello, Della Robbia, Bramante, Raffaello, Tizian
- DA VINCI Leonardo Bil je slikar in še mnogo drugega. Ni razmišljal o oblikah, ampak volumnu, ki ga je ponazoril vir svetlobe: del je osvetljen, drugi del pa se izgublja v temi. To imenujemo tehnika chiaro-scuro. Pri sliki Mona Lise pa je npr. uporabil tehniko sfumato, kar pomeni zamegljeno. Pri Zadnji večerji je uporabil linearno perspektivo – vse se steka v Kristusa. Bil je tudi začetnik znanstvenega ilustratorstva.
- BUONAROTTI Michelangelo Bil je kipar, slikar, arhitekt in še kaj. Znan pa je predvsem po svojih kipih: David (ki je premagal goljata – velikana), Mojzes, sužnji (ki so ostali nedokončani – nonfinito), Pietà. Moč, ki jo nosijo figure imenujemo teribilità. V Sikstinski kapeli je upodobil Poslednjo sodbo, na katero je naslikal tudi sebe. Figure imajo volumen.
- Petrarca, Boccaccio, Dante, Shakespeare, Cervantes...

RENESANSA V SLOVENIJI

- V to obdobje spada tudi reformacija.
- Primož Trubar (1508 – 1586)

- Spomeniki v Sloveniji: Lutrova klet v Sevnici, dvorec Betnava, gradova v Žužemberku in na Turjaku, graščina Brdo pri Lukovici, Krumperk, Olimje, Celjska grofija, Živčeva hiša v Radovljici

BAROK

- 17. in 18. st. (v Rimu že v 16.st., drugod pa nekje okrog leta 1600, trajal pa nekje do leta 1750).
- Posledica ponovno utrjene katoliške vere, mnoge države so absolutistične. Cerkev postane pokrovitelj umetnosti. To je tudi čas raznih konfliktov (tridesetletna vojna, trgovska vojna med Anglijo in Francijo...).
- Za baročno umetnost so značilni strast, intelekt in duhovnost.
- Beseda izhaja iz italijanske besede barrocco, kar pomeni nepravilni biser. Nanaša se na nepravilno, nabuhlo. Značilna je velika razgibanost oblik, polnost, monumentalnost, razkošnost in medsebojna povezava kiparstva, slikarstva in arhitekture. Italija z barokom zopet doživi razcvet umetnosti.
- Stavbe so zelo razgibane in bogato okrašene, značilne so pozlate
- Svoje slog znotraj baroka predstavlja ROKOKO.

BAROK

- Pomembni umetniki so bili:
- Italijani: CARRAVAGGIO, BERNINI, BOROMINI, TIEPOLO
- Flamci: RUBENS, HALLS, REMBRANDT, VERMEER
- Špansko slikarstvo:VELAZQUEZ, MURILLO
- Rokoko v Franciji: FRAGONARD, CHARDIN, WATEAU

- Barok v Sloveniji: številne cerkve in stara Ljubljana, Robbov vodnjak in magistrat, dvorec Dornava, cerkev sv. Roka v Šmarju pri Jelšah, številni oltarji...

ROMANTIKA in KLASICIZEM

- Po francoski revoluciji so se umetniki ponovno »zazrli« v preteklost hkrati so se iz Francije širili novi ideali, novi pogledi v smislu enakost, bratstvo, svoboda.
- Romantika: konec 18. do konca 19. st.
- Znani avtorji tega obdobja: Eifel, Ludvik II. Bavarski
- V Sloveniji v tem obdobju nastane: Opera in Narodni muzej v Ljubljani
- Zaključek tega obdobja (konec 19. st.) predstavlja IMPRESIONIZEM.
- Znani slikarji: Monet, Renoir, Manet, Degas in kipar Rodin.
- Post-impresionizem: Van Gogh in Gaudi.

SODOBNA UMETNOST

(20. st.)

- Kubizem
- Futurizem
- Abstraktna umetnost (Mondrian, Kandinsky, v Nemčiji skupina arhitektov Bauhaus)
- Ekspresionizem
- Nadrealizem
- Pop-art (A. Warhol)
- Op-art
- Land-art
- Minimalizem

Literatura in viri

- Semenzato, C. 1979. Svet umetnosti. Ljubljana: MK.
- Jeršič, M. 1985: Turistična geografija. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Jeršič, M. 1992: Turistična geografija. Ljubljana: DZS.
- Zorko, D. 1998: Uvod v turizem. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, 1999
- Slovenija: turistični vodnik. Ljubljana: MK, 1995 in kasnejši ponatisi
- Bogataj, J. 1992: Sto srečanj z dediščino na Slovenskem. Ljubljana: Prešernova družba.